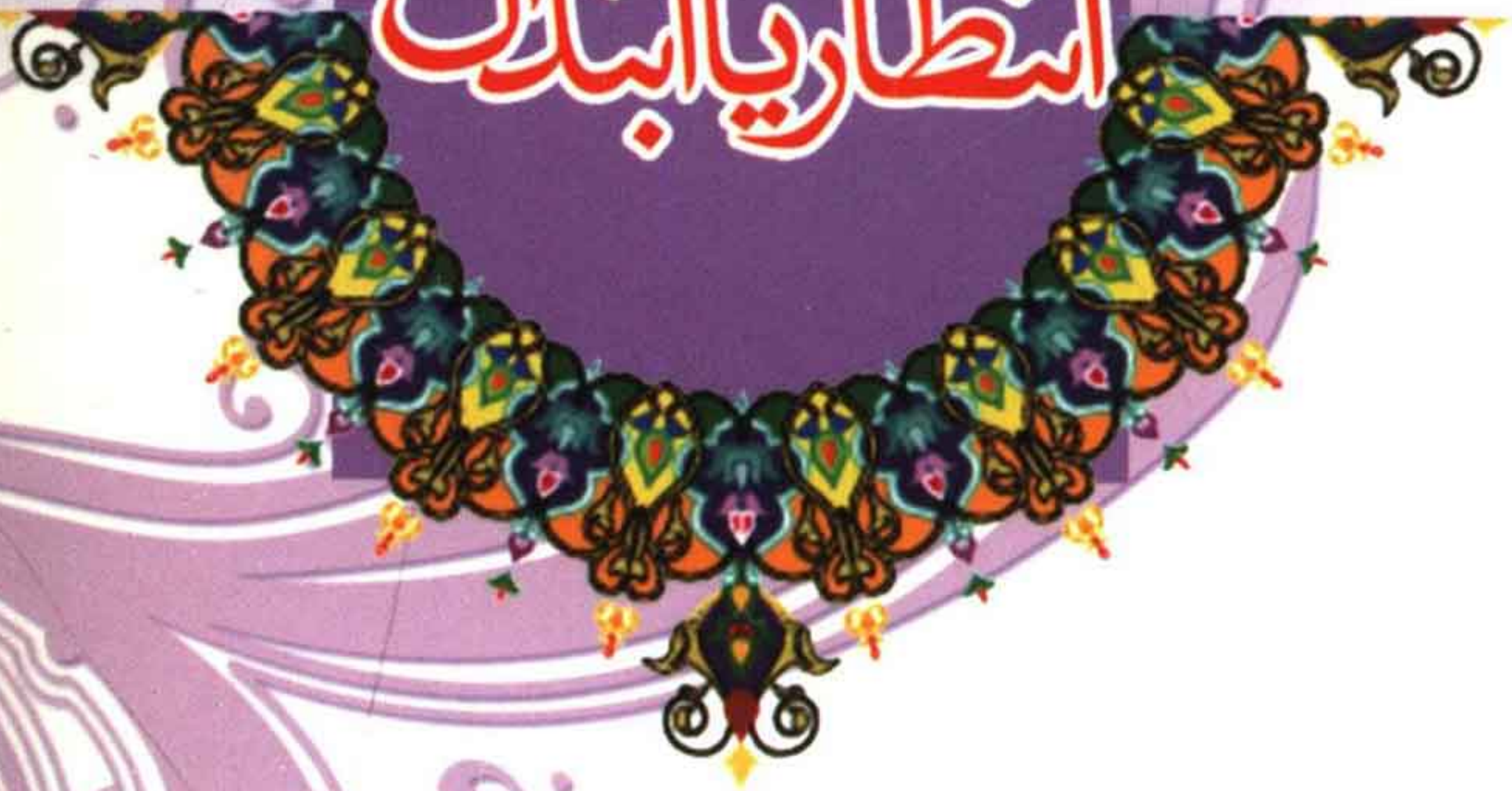

خانوادہ و مہدویت

دفتر چہارم

فہنک
انتظار یا بندک

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

خانواده و مهدویت

فهمنا
انتظار یا ابتداء

سرشناسه : نیلی پور، مهدی، ۱۳۴۱ -

عنوان و نام پدیدآور : خانواده و مهدویت: فرهنگ انتظار یا ابتذال /

مهدی نیلی پور؛ ویراستاران محسن آدمزاده، حمیدرضا حبیبی.

مشخصات نشر : اصفهان: مرغ سلیمان، ۱۳۸۹.

مشخصات ظاهری : ۷۳ ص: ۵/۹ × ۱۹ س.م.

فروست : آموزش معارف خانواده‌های مهدوی (خانواده‌های بهاری)؛ [ج. ۳].

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۲۸-۴۷-۶

وضعیت فهرست نویسی : فیا

یادداشت : کتابنامه به صورت زیرنویس.

موضوع : تربیت خانوادگی (اسلام)

موضوع: اسلام و خانواده

موضوع : مهدویت — انتظار

موضوع : خانواده — جنبه‌های قرآنی

شناسه افزوده : آموزش معارف خانواده‌های مهدوی (خانواده‌های بهاری)؛ [ج. ۳].

رده بندی کنگره : ۲۵۳/۴BP ن/۸۳۹۳ ج. ۱۳۸۹

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۶۴۴

شماره کتابشناسی ملی : ۴۴۷۵۷۰۲

خانواده و مهدویت فرهنگ انتظار یا ابتذال

نویسنده: مهدی نیلی پور

ویراستاران: محسن آدم زاده،

حمیدرضا حبیبی

حروف نگار: فاطمه جلوانی

طراح: منیر نعمتی

نوبت چاپ: اول / تابستان ۸۹

قطع / تعداد صفحات: پالتویی / ۷۲

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۲۸-۴۷-۶

شمارگان: ۳۰۰۰ جلد

بهاء: ۸۵۰ تومان

مرکز پخش: اصفهان چهارراه عسگریه - ابتدای صغیر -

بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عج)

تلفن: ۲۲۵۵۱۱۵ - ۰۹۱۳۱۱۴۹۲۰۹

حق چاپ محفوظ

مقدمه

یکی از جذاب‌ترین مباحث مربوط به خانواده و «مهدویت»، آشنایی با معارف مشترک قرآنی بین خانواده و مبحث مهدویت است؛ در این خصوص در سوره نور، با ظرافت و زیبایی خاصی در ابتدا به مباحث خانواده پرداخته و در پایان به بحث منجی و تشکیل حکومت مهدوی می‌پردازد که محور اصلی بحث این کتاب در این خصوص است؛ همچنین آشنایی با کارکردهای خانه و تنوع بخشی به بهره‌گیری از فضای فیزیکی خانه با اهداف معنوی و توسعه بخشی به کارکردهای ازدواج و تشکیل خانواده با هدف سرباز سازی برای امام عصر^{علیه السلام} و آشنایی با راهکارهای مقابله با فرهنگ ابتذال و شناسایی آسیب‌های خانوادگی در دوران غیبت، از جمله مباحث آموزشی خانواده‌های بهاری و امام زمانی است که در این مختصر مورد بررسی قرار می‌گیرد و در یک نگاه کلی، این مباحث

حضورتان تقدیم می‌گردد:

- ✓ سورة نور، خانواده و مهدویت
- ✓ اهمیت و جایگاه خانواده
- ✓ کارکردها و انواع بهره‌گیری از خانه
- ✓ فرهنگ «انتظار» در برابر فرهنگ «ابتدال»
- ✓ کارکردهای ازدواج و خانواده

مهدی نیلی‌پور

خرداد ۱۳۸۹

اهداف:

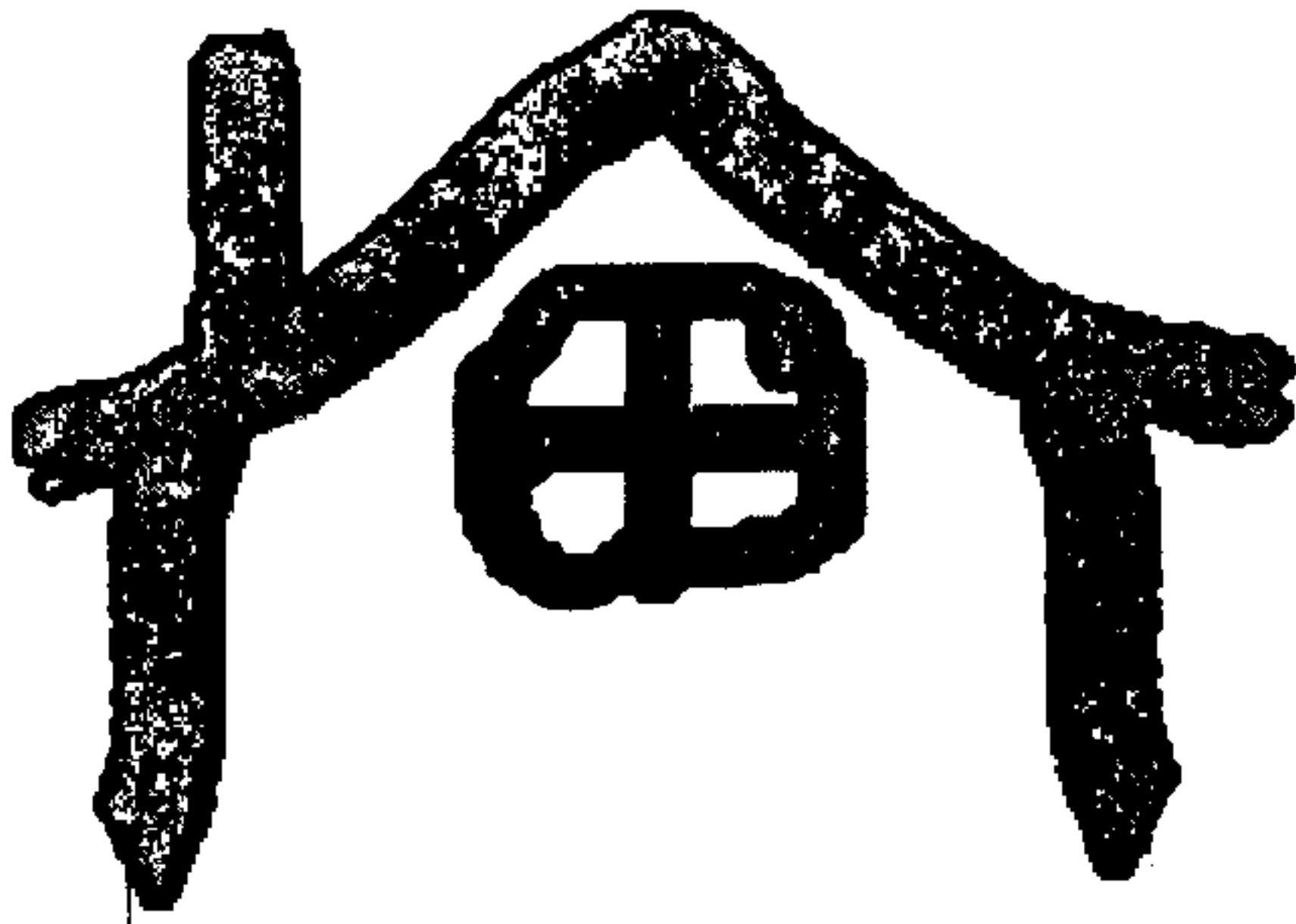
۱. آشنایی با محتوای سوره نور و موضوعات اساسی مطرح شده در آن
۲. کشف ارتباط میان «مباحث خانواده و استحکام آن» و «مهدویت از دیدگاه قرآن»
۳. آشنایی با تأثیرات مثبت و نقش زن در انسان سازی و سرباز پروری برای پیشوایان حق
۴. آشنایی با کارکردهای خانه و خانواده

فوائد:

۱. استحکام بخشی به نظام خانواده و توجه به اصالت‌های آن
۲. کشف ارتباط دوسویه اصالت خانوادگی با تقویت جبهه حق و پیشوایان دینی
۳. استفاده از همه کارکردهای خانواده
۴. آشنایی با ناهنجارهای خانوادگی دوره غیبت جهت مقابله با آن

مطالب آموزشی:

۱. آموزش و شناخت آسیبهای نظام خانواده با توجه به آیات شریفهٔ سورهٔ نور
۲. آموزش و شناخت میزان حساسیت دین نسبت به حفظ و انسجام خانواده و تشویق به ازدواج
۳. آموزش و شناخت کارکردهای خانه و خانواده
۴. آموزش مصادیق فتنه و ناهنجاری مربوط به خانه و خانواده در دوران غیبت (۹ مورد)

سوره نور

فانواده و مهدویت

سوره نور، خانواده و مهدویت

سوره نور، سوره‌ای است که مباحث آن عمدتاً پیرامون اخلاق و احکام خانواده و مقابله با ساختار شکنان خانواده می‌باشد. دقت در مفاهیم الفاظ این سوره، پرده از برخی از اسرار و زیباییهای ارتباط تنگاتنگ این سوره با مباحث خانواده و سپس ارتباط مباحث خانواده با موضوع مهدویت بر می‌دارد.

۱. در آیه نخستین این سوره می‌خوانیم:
(سورة أنزلناها و فرّضناها و أنزلنا فيها آیاتٍ
ببیناتٍ لعلکم تذكرون.)^۱

«این سوره، سوره‌ای است که آنرا فرو فرستادیم و (دستوراتش را) واجب ساختیم و در آن آیاتی روشن نازل کردیم تا شاید متذکر شوید.»

توضیح: تنها سوره‌ای از قرآن کریم که ابتدای آن

لفظ «سورة» وارد شده، این سوره است. کلمه سورة از ماده «سور» به معنای دیوار دور شهر و قلعه که آنرا جدا می‌کند، می‌باشد و چون مباحث این سوره مربوط به خانواده است و خانه محل زندگی یک خانواده با دیواری جدا شده و حریم آن مشخص می‌گردد، در آیه اولش واژه «سوره» آمده است.

از طرفی در زبان عرب، به دستبند نیز که مایه زیبایی و آراستگی است، «سوار» گفته می‌شود و از آنجا که وجود خانواده، سبب زینت یک جامعه و قوام آن می‌شود، این سوره با واژه «سورة» شروع می‌شود و بیانگر این مطلب است که: «جامعه زیبا، جامعه‌ای است که در آن نظام خانواده مقدس شمرده شده و افراد آن خانواده‌دار و تربیت یافته باشند.»

۲. خداوند در قرآن تنها این سوره را واجب شمرده (فَرَضْنَاهَا) - هر چند اطاعت از همه دستورات قرآن واجب است - و این به خاطر آن است که اهمیت دادن به قوانین خانواده و حفظ حریم آن بسیار لازم و ضروری می‌باشد.

همچنین چون واژه «فرض» به معنای ثابت است، اشاره به این مطلب دارد که رعایت محتوای این سوره، سبب استواری، استحکام بخشی و ثبات انسان و جامعه می‌گردد.

آری، خداوند حفظ حریم دژ خانواده را واجب

کرد تا انسان‌ها از تنهایی و مشکلات زندگی به آن پناه برند و اگر می‌بینیم خداوند برای خطاهایی چون زنا و یا حتی تهمت زدن به زنا، مجازات شدیدی قرار داد، به خاطر حفظ قداست و حریم خانواده است.

شهید مطهری (ره) در مقدمه تفسیر سوره نور می‌فرمایند:

«بیشتر آیات سوره نور در مورد مسائل مربوط به عفاف است. تعبیر: «سورهٔ انزلناها» که تنها این سوره با چنین تعبیری آغاز می‌شود - و به تعبیر «فرضناها» این مطلب را می‌فهماند که مسائل مربوط به عفاف بسیار جدی است، یعنی درست عکس بشر امروز که در جهت آزادی جنسی گام برمی‌دارد، قرآن این مسائل را مهم می‌شمارد و این نشان می‌دهد که این قوانین، تغییر ناپذیر است و مقتضیات زمان آنرا تغییر نمی‌دهد و نمی‌تواند تغییر دهد، این‌ها جزء اصول زندگی بشر است.»^۱

۳. امام صادق علیه السلام عنایت ویژه‌ای به این سوره داشتند و فراگیری آنرا بویژه برای دختران و زنان لازم می‌شمردند و می‌فرمودند:

(حَصِّنُوا أَمْوَالَكُمْ وَ فُرُوجَكُمْ بِتِلَاوَةِ سُورَةِ النَّوْرِ وَ حَصِّنُوا بِهَا نِسَاءَكُمْ فَإِنَّ مَنْ أَدْمَنَ قِرَاءَتَهَا فِي كُلِّ

يَوْمٍ أَوْ فِي لَيْلَةٍ لَمْ يَزِنِ أَحَدٌ مِّنْ أَهْلِ بَيْتِهِ أَبَدًا...^۱
 «اموال و پاکدامنی تان را با تلاوت سوره نور حفظ کنید و با آن زنان تان را محافظت نمایید، پس هر کس بر خواندن آن هر روز یا هر شب مداومت داشته باشد، احدی از خانواده اش هرگز دچار عمل منافی عفت نمی شود...»

در این سخن، امام صادق علیه السلام، از واژه «حَصَّنُوا» که از ریشه حِصْن به معنای دژ و قلعه است، استفاده نموده اند، چرا که مباحث این سوره عمدتاً در موضوع حصن خانواده و دژ تربیتی محافظ انسان است؛ سپس می فرمایند: اموال و پاکدامنی خویش را با تلاوت این سوره محافظت کنید و این نشان می دهد که:

اولاً یکی از آثار وضعی تلاوت این سوره، تحت الحفظ قرار گرفتن اموال، اولاد و ناموس انسان از خطرات است و ثانیاً نشانگر ارتباط عمیق این سوره با حفظ نهاد خانواده می باشد، چرا که محور مباحث این سوره درباره مباحث خانوادگی و پرهیز از آسیب های خطرآفرین برای استحکام خانواده است.

۴. در یک نگاه کلی می توان آیات سوره نور را در چندین بخش مهم تقسیم نمود:

✓ مباحث خانوادگی (در آیاتی چون: ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱)

✓ مباحث توحیدی (در آیاتی چون، ۳۵، ۳۶، ۳۸، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۶۴...)

✓ مباحث ولایتی و مهدوی (در آیاتی چون: ۱۳، ۲۰، ۲۵، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۴۰، ۵۱، ۵۲، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۶۲)

۵. در این سوره مبارکه چهارده مرتبه از واژه «بیوت» استفاده شده است.

واژه «بیت» به پناهگاه شبانه انسان اطلاق می شود و «بات» و «بیتوته» یعنی شب را در مکانی به صبح رساندن و یا شب را با برنامه عبادی و هدفدار به صبح رسانیدن. خداوند متعال کعبه را «بیت الله» و «بیت العتیق» نامگذاری کرد و از همگان خواست تا به سوی او هنگام عبادت (بویژه در شب) توجه کنند، پس با توجه به معنای لغوی بیت، لازم است همه ما در خانه، دارای برنامه هدفدار برای زندگی باشیم.

۶. در این سوره، به بیوت الهی نبی اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت اشاره شده است، چنانچه می فرماید: (فی بیوتِ اذن الله أن ترفع...) و در سوره احزاب خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله به «اهل بیت» مشهور شدند و خداوند در مورد ایشان فرمود:

(إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُم تَطْهِيراً).^۱

«همانا خداوند فقط می‌خواهد پلیدی و گناه را از شما اهل بیت دور کند و کاملاً شما را پاک کند.»

۷. در این سوره بعد از آیه معروف: (اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ، مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ...) «خداوند نور آسمانها و زمین است، مثل نور او مانند چراغدانی است...» آمده است:

(فِي بُيُوتٍ أُذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَ يُذَكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَ الْآصَالِ).^۲

[این نور] در خانه‌هایی است که خداوند اذن داده رفعت یابند و نام او در آنها برده شود و صبحگاهان و شامگاهان در آنها تسبیح او گفته شود.]

که می‌تواند بیانگر ارتباط تنگاتنگ بین آیه توحیدی «نور» و آیه پس از آن که سخن از «بیوت اولیای الهی» به میان آورده، باشد و بدینسان رابطه عمیق اصل توحید با اصالت خانوادگی و خانواده‌داری را بیان می‌کند.

۸. با دقت در مضامین این سوره درمی‌یابیم بیشترین حجم آیات آن مربوط به آسیب‌شناسی خانه و خانواده و راهکارهای حقوقی و اخلاقی انسجام‌بخشی و عدم تخریب و فروپاشی نظام

۱. احزاب/۳۳

۲. نور/۳۶

خانواده می‌باشد؛ مباحث این سوره پیرامون، مجازات زنا و تهمت به زنا، مذمت این گناه بزرگ، ملاحظه، ممنوعیت نگاه حرام، وجوب حجاب و عفاف، لزوم پوشش زینت زنان در برابر نامحرم، تأکید بر ازدواج، استیدان،^۱ نهی از اجبار زنان بر بی‌عفتی و... می‌باشد.

۹. اما نکته بسیار مهمی که محل بحث ماست، اینکه خداوند پس از تبیین یک سلسله احکام خانواده، به طرح «مسأله مهدویت» پرداخته و می‌فرماید:

(وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لِيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَ لِيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَ لِيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَ مَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ.)^۲

«خداوند به کسانی از شما که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند وعده می‌دهد که قطعاً آنان را حکمران روی زمین خواهد کرد، همان‌گونه که به پیشینیان آنها خلافت روی زمین را بخشید و دین و آیینی را که برای آنان پسندیده، پابرجا و ریشه‌دار خواهد ساخت و ترسشان را به آرامش و امنیت مبدل

۱. اجازه خواستن هنگام ورود به خانه و رعایت حریم خانه

می کند آنچنان که تنها مرا می پرستند و چیزی را شریک من نخواهند ساخت و کسانی که پس از آن کافر شوند آنها فاسقانند.»

در روایات در تفسیر این آیه آمده است: (نَزَلَتْ فِي الْمَهْدِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ)^۱

«این آیه درباره حضرت مهدی علیه السلام نازل شده است.» همچنین در زیارتی که از امام صادق علیه السلام درباره روز عاشورا وارد شده است، حضرت با اقتباس از این آیه درباره دوره عدالت گستری امام زمان علیه السلام می فرمایند:

(وَاجْعَلْ لَهُمْ أَيَّاماً مَشْهُورَةً وَ أَيَّاماً مَعْلُومَةً كَمَا ضَمِنْتَ لِأَوْلِيَاءِكَ فِي كِتَابِكَ الْمُنْزَلِ فَإِنَّكَ قُلْتَ: «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ...» أَللَّهُمَّ أَعْلِ كَلِمَتَهُمْ يَا لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، يَا لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، يَا لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ.)^۲

«خداوندا! برای ایشان (اهل بیت علیهم السلام) روزگاری معلوم و آشکار قرار بده، همانگونه که آنرا در کتابت برای اولیائت تضمین کرده و فرموده‌ای: «خداوند به مؤمنین از شما وعده داد...» خدایا! ای آنکه جز تو معبودی نیست، امر ایشان را برتری بخش، ای مهربان‌ترین مهربانان.»

۱. بحار، ج ۵۱، ص ۵۳

۲. همان، ج ۹۸، ص ۳۱۱

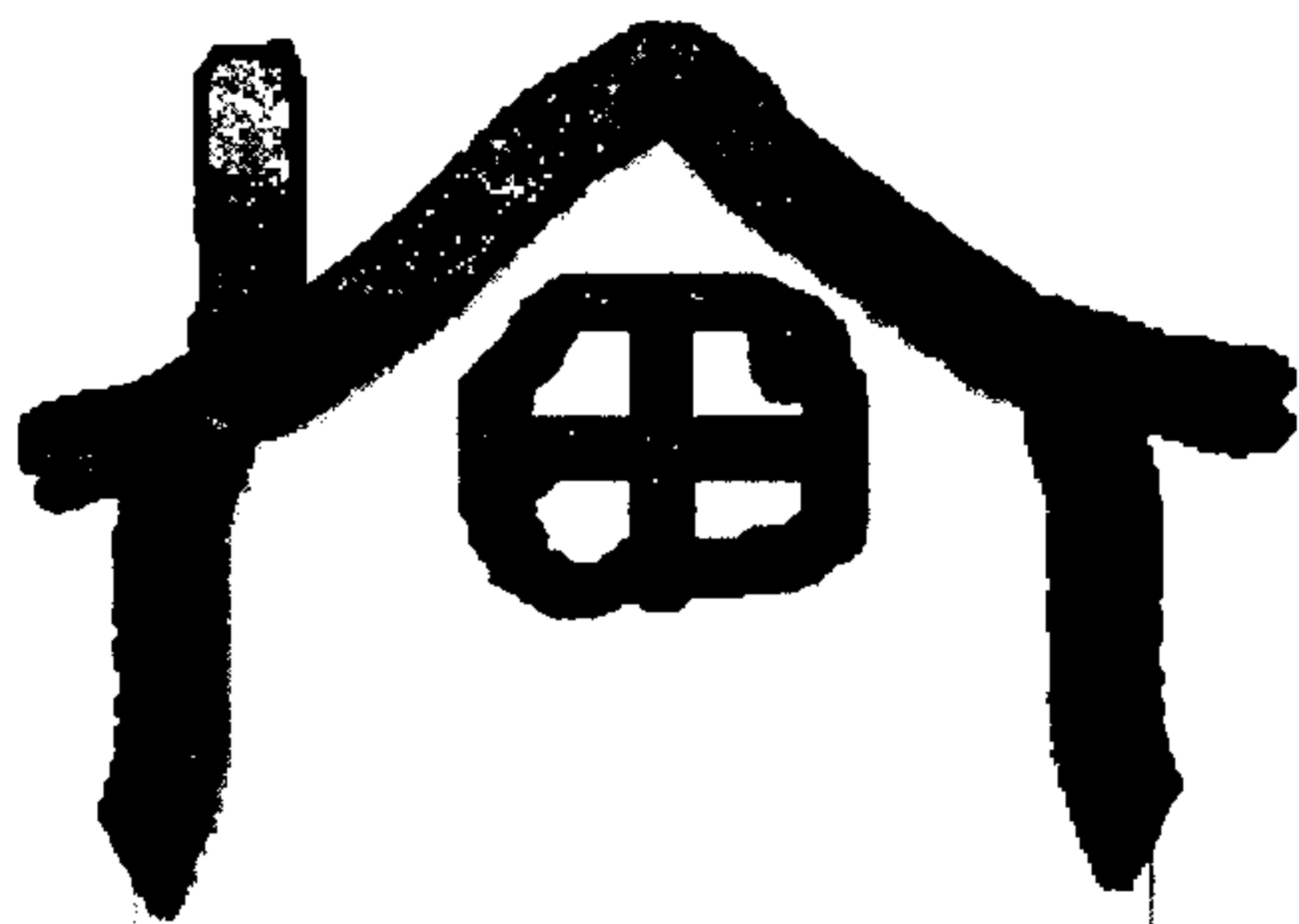
۱۰. امتزاج و ترتیب مباحث خانواده و سپس طرح آیه مهدویت در این سوره بیانگر ارتباط تنگاتنگ فرهنگ انتظار و مهدویت با اصالت خانوادگی و استحکام بنیان خانواده و توجه به «بیت» می باشد.

به عبارتی می توان نتیجه گرفت اصالت های خانوادگی و رعایت احکام خانواده چون: ازدواج، کنترل چشم، روابط سالم خانوادگی و حیا و عفت زمینه تحقق وعده الهی و تشکیل حکومت جهانی آخرین ذخیره الهی را فراهم می کند و کسانی که لیاقت و توانایی پاک زیستی و اداره یک خانواده را داشته باشند، لیاقت مشارکت در اداره جهانی پاک و عاری از هر نوع ظلم و تباهی را خواهند داشت.

۱۱. انسانهای صالح و تربیت یافته در خانواده های اصیل شایستگی پذیرش ولایت و امامت پیشوای آسمانی چون حضرت مهدی علیه السلام را دارند، به همین دلیل در نظام سیاسی و فرهنگ علوی، یکی از ملاک های گزینش افراد شایسته، تربیت یافتن و برخاستن آنان از «بیوت صالحه» می باشد، چنانچه حضرت علی علیه السلام در نامه ای به مالک اشتر فرمودند:

(ثُمَّ الصَّقِ بِذَوِي الْمُرُؤَاتِ وَالْأَحْسَابِ وَأَهْلِ
الْبُيُوتِ الصَّالِحَةِ وَالسَّوَابِقِ الْحَسَنَةِ...)^۱

[در انتخاب کارگزاران خود) با آنانکه خانواده‌دارترند و شخصیت حساب شده دارند و از خاندانی پارسا و صالحی و با سوابقی درخشانند ارتباطی نزدیکتر برقرار کن (و آنان را برگزین)]

اهمیت و جایگاه

فانواده

اهمیت و جایگاه خانواده

از دیدگاه قرآن و اهل بیت علیهم السلام و نیز از منظر کارشناسان مسائل تربیتی، محدودهٔ خانه از قداست ویژه‌ای برخوردار می‌باشد که خانواده‌های مهدوی لازم است ضمن آشنایی با این اهمیت و قوانین و آداب خانه، برای اجرای قواعد خانه‌داری تلاش نمایند.

اهمیت ویژهٔ خانه سبب شده است تا دین برای ساختن خانه، ورود به آن، حضور در آن و خروج از آن قوانین و آداب خاصی را تنظیم کند، همانطور که برای خانه‌های خداوند (مساجد) در زمین، احکام ویژه‌ای وضع شده است.

مصادیق اهمیت خانه از دیدگاه اسلام:

۱. توجه به جهت قبله در ساختن بنای خانه

قرآن می‌فرماید: (وَاجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً^۱ وَ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ...)^۲

«خانه‌هایتان را مقابل هم (یا رو به قبله) بسازید و نماز به پا دارید...»

در تفسیر نور ذیل این آیه آمده است:

✓ معماری و شهرسازی اسلامی باید با اهداف مکتبی سازگار باشد و جهت قبله فراموش نشود.

✓ به گونه‌ای خانه بسازیم که انجام مراسم مذهبی و اقامه نماز در آن عملی باشد.

✓ خانه افراد مکتبی باید نمازخانه باشد.

در طراحی و مهندسی خانه‌سازی، جهت قبله علاوه بر نماز برای امور چون نشستن، خوابیدن و... کاربرد دارد و این همه بیانگر ارتباط تنگاتنگ مهندسی خانه‌سازی و مسائل تربیتی می‌باشد.

۲. قوانین ورود به خانه و خروج از آن

قرآن می‌فرماید: (لَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَ أَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا.)^۳

«نیکی آن نیست که از پشت خانه‌ها وارد شوید،

۱. (قبله در لغت به معنای متقابل و روبه‌روست، قاموس)

۲. یونس/ ۸۷

۳. بقره/ ۱۸۹

بلکه نیکی آن است که تقوی پیشه کنید و از درها وارد خانه‌ها شوید.»

در این آیه شریفه برای خانه به عنوان یک پایگاه مهم تربیتی حرمت و حریم خاصی تعریف شده و از حریم شکنی و نادیده انگاشتن قداست آن پرهیز داده شده است.

ورود به خانه، حضور در خانه و خروج از آن باید براساس تقوا و رعایت احکام مربوط به آن باشد.

در روایات برای خروج از خانه اذکار متعددی ذکر شده است:

امام رضا علیه السلام فرمودند: چون از خانه بیرون می‌روی بگو: (بِسْمِ اللَّهِ آمَنْتُ بِاللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.)

قرآن کریم در بیان آداب ورود به خانه می‌فرماید:

(فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً...) ^۱

«پس هنگامی که داخل خانه‌ای شدید، بر خویشتن سلام کنید، سلام و تحیتی از سوی خداوند، سلامی پر برکت و پاکیزه!»

حضرت علی علیه السلام در تفسیر این آیه شریفه فرمودند:

(إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ مَنْزِلًا فَلْيُسَلِّمْ عَلَى أَهْلِهِ يَقُولُ: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ» فَإِنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلٌ فَلْيَقُلْ: «السَّلَامُ عَلَيْنَا مِنْ رَبِّنَا» وَلْيَقْرَأْ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ حِينَ يَدْخُلُ مَنْزِلَهُ فَإِنَّهُ يُنْفِي الْفَقْرَ).^۱

«چون کسی داخل خانه‌ای شد بر اهل آن خانه سلام کند و بگوید: «السلام علیکم»، پس اگر کسی در خانه نبود باید بگوید: «السلام علینا من ربنا» «سلامی بر ما از جانب پروردگاران» و سوره قل هو الله احد را هنگام وارد شدن بخواند که فقر را برطرف می‌کند.»

۳. وضع قوانین خاص برای ورود به بیوت الهی

همچنین در قرآن کریم آداب و ضوابط ویژه‌ای برای ورود به خانه‌های انبیاء و اولیاء (و حرم معصومین علیهم‌السلام) و زمان و چگونگی حضور در محضر آنان ذکر شده است. خداوند می‌فرماید:

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرِ نَاطِرِينَ إِنَاءُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا، فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ...)^۲

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید در خانه‌های پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، داخل نشوید مگر اینکه برای صرف غذا به شما اجازه داده شود، به شرطی که (قبل از موعد نیایید و) در انتظار غذا ننشینید، اما چون دعوت شدید داخل

۱. تفسیر نورالثقلین، ج ۵، ص ۱۸۲

۲. احزاب/۵۳

شوید و وقتی غذا خوردید پراکنده شوید (و پس از صرف غذا) برای صحبت کردن و بحث ننشینید.»

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به میهمان بسیار علاقه داشتند و خانه حضرت میهمانخانه‌ای برای یاران و اصحاب ایشان بود. پیامبر صلی الله علیه و آله می فرمودند:

(كُلَّ بَيْتٍ لَا يَدْخُلُ فِيهِ الضَّيْفُ لَا تَدْخُلُهُ الْمَلَائِكَةُ) ^۱

«هر خانه‌ای که میهمان به آن وارد نشود، فرشتگان به آن وارد نمی‌شوند.»

بُکیر می گوید: ابوبصیر مرادی را ملاقات کردم به من گفت به کجا می روی؟ (قُلْتُ: أُرِيدُ مَوْلَاكَ) «گفتم: به دیدار مولای تو می روم»

قال: أنا أتبعك فمضی فدخلنا علیه و أخذ النّظر إليه و قال هكذا تدخل بيوت الأنبياء و أنت جنب؟ فقال: أعوذ بالله من غضب الله و غضبك و قال: أستغفر الله ولا أعوذ. ^۲

(پس گفت، من هم به همراه تو می آیم، پس زمانی سپری شد تا اینکه بر حضرت داخل شدیم در حالیکه حضرت به او توجه کرد و (با عتاب) فرمود:

«این چنین در بیوت و خانه‌های انبیاء داخل می‌شوید در حالی که جنب هستی؟! پس ابوبصیر

۱. میزان الحکمة، ح ۱۱۱۰۵

۲. وسایل الشیعه، ج ۲، ص ۲۱۲

گفت: پناه می‌برم به خدا از خشم خدا و از خشم
شما و گفت: از خدا طلب مغفرت می‌کنم و دیگر
تکرار نمی‌کنم.»

کارکردها و انواع

بهره‌گیری از فانه

کارکردها و انواع بهره‌گیری از خانه

یکی از مشخصات خانواده‌های الهی، ولایی و امام‌زمانی بهره‌گیری حداکثری و چند منظوره از خانه و محیط آن می‌باشد؛ این دیدگاه براساس آموزه‌ها و سفارشهای اهل بیت علیهم‌السلام و جزء سیره مبارکه ایشان می‌باشد.

خانواده‌های مهدوی باید از خانه به عنوان کانونهای چند منظوره و چند کاره بهره‌گیری نمایند، یعنی علاوه بر استراحت و خواب و خوراک و تأمین آرامش و آسایش در خانه می‌توان بهره‌های دیگری هم گرفت که مهمترین آن تبدیل خانه به پایگاه علم و علم‌آموزی مکتب تربیتی اهل بیت علیهم‌السلام و محل رفت و آمد محبان اهل بیت علیهم‌السلام است. در اینجا به چند نمونه از کارکردهای معنوی خانه اشاره می‌کنیم:

۱. تبدیل خانه به کانونهای ولایت و دین آشنائی

✓ قال الصادق عليه السلام: (أَبْلِغِ مَوَالِيَنَا السَّلَامَ وَ أَوْصِيهِمْ بِتَقْوَى اللَّهِ... وَ أَنْ يَتَلَأَقُوا فِي بَيْوتِهِمْ وَ لِيَتَفَاوَضُوا عِلْمَ الدِّينِ فَإِنَّ ذَلِكَ حَيَاةٌ لَأَمْرِنَا، رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا أَحْيَا أَمْرَنَا).^۱

«سلام ما را به دوستان و موالی ما برسان و آنها را به تقوای الهی سفارش فرما... و اینکه در خانه‌هایتان با یکدیگر ملاقات کنید و با یکدیگر راجع به علوم دینی مذاکره و گفتگو کنند، چرا که با این کار، امر ما اهل بیت زنده و پویا می‌شود، خداوند بنده‌ای که امر ما اهل بیت را احیا کند، رحمت فرماید.»

۲. تبدیل خانه‌ها به کانون دیدار بین محبین اهل بیت با هدف احیاء امر ایشان

✓ قال الباقر عليه السلام: (تَزَاوَرُوا فِي بُيُوتِكُمْ فَإِنَّ ذَلِكَ حَيَاةٌ لَأَمْرِنَا، رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا أَحْيَا أَمْرَنَا).^۲

«یکدیگر را در خانه‌هایتان زیارت کنید، چرا که در این ملاقات و زیارت امر ما اهل بیت، زنده و پویا می‌شود، خداوند بنده‌ای که امر ما اهل بیت را احیا کند رحمت فرماید.»

۳. پایگاه هجرت به سوی خدا^۳

خانه‌های ایمانی می‌توانند پایگاهی برای پرواز به

۱. مستدرک الوسائل، ج ۱۷، ص ۲۹۹

۲. بحار الأنوار، ج ۲، ص ۱۴۴

۳. (همچنان که پیامبر بزرگوار از خانه به معراج رفتند.)

سوی خدا و مهاجرت إلى الله باشد، همچنانکه نبی مکرم اسلام ﷺ در شب معراج از خانه خود به سوی آسمانها حرکت کردند و نیز حضرت زهراء علیها السلام از خانه خویش با عروج إلى الله به مقام شهادت نائل آمدند.

(وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ...)^۱ «هر کس به عنوان مهاجرت به سوی خدا و رسولش، از خانه خود بیرون رود...»

۴. خانه‌ها محل تعلیم و تربیت و مذاکرات علمی

✓ قال لقمان لابنه: (أَيُّ بُنَىِّ صَاحِبِ الْعِلْمَاءِ وَجَالِسِهِمْ وَزُرُهُمْ فِي بَيْوتِهِمْ لَعَلَّكَ أَنْ تَشْبِهَهُمْ فَتَكُونَ مِنْهُمْ).^۲

«لقمان به فرزندش گفت: فرزندانم با علماء همراه باش و با آنان نشست و برخاست کن و آنان را در خانه‌هایشان زیارت کن چرا که شاید با این عملت شبیه آنان شوی و در نتیجه از آنان گردی.»

۵. مرکز بهداشت و نظافت

✓ قال الكاظم عليه السلام: (مَلِكٌ يُنَادِي فِي السَّمَاءِ: اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى الْخَلَائِنِ وَالْمُتَخَلِّلِينَ وَهُمْ الَّذِينَ فِي بُيُوتِهِمُ الْخَلُّ وَالَّذِينَ يَتَخَلَّلُونَ).^۳

«فرشته‌ای در آسمان ندا می‌دهد: «خداوند! خللان

۱. نساء/ ۱۰۰

۲. بحار الأنوار، ج ۱، ص ۲۰۵

۳. وسائل الشیعه، ج ۲۴، ص ۴۲۲

و متخللان را برکت ده» و آنان کسانی هستند که در خانه‌هایشان سرکه «خل» هست و کسانی که خلال می‌کنند.»

۶. خانه کانون آرامش‌زا و سکینه

(وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا)^۱

«و خدا برای شما از خانه‌هایتان محل سکونت (و آرامش) قرار داد.»

۷. تبدیل خانه به مسجد

حضرت زهراء علیها السلام و حضرت علی علیه السلام در خانه محراب عبادت و اتاقی برای عبادت داشتند و نماز شب و عبادات خود را در آن به انجام می‌رساندند، هر چند ارتباط ایشان با مسجد نیز قوی و مستمر بود. سایرین نیز علاوه بر شرکت در مساجد برای عبادت جمعی می‌توانند در خانه محرابی برای عبادت داشته باشند. امام صادق علیه السلام به مِسْمَع فرمودند:

(إِنِّي أَحِبُّ لَكَ أَنْ تَتَّخِذَ فِي دَارِكَ مَسْجِدًا فِي بَعْضِ بَيْوتِكَ...) ^۲ «من دوست دارم یکی از اتاق‌های منزلت را مسجد قرار دهی.»

البته به فرموده روایات شایسته است نمازهای واجب در مساجد و نمازهای نافله در خانه اقامه گردد، اما زنان نیز می‌توانند در صورت عدم وجود

۱. نحل / ۸۰

۲. میزان الحکمة، ح ۸۲۹۸

شرایط حضور در مسجد، خانه خویش را مسجد قرار دهند و همان ثواب حضور در مسجد برای ایشان لحاظ می‌گردد.

✓ قال رسول الله ﷺ :

(صَلَاةُ الْمَرْأَةِ وَخِدْمَتُهَا فِي بَيْتِهَا كَفَضْلِ صَلَاتِهَا فِي الْجَمْعِ خَمْسًا وَعِشْرِينَ دَرَجَةً) ^۱

«نماز فرادای زن در خانه‌اش همانند فضیلت نماز جماعت اوست که بیست و پنج درجه و ثواب دارد.»
همچنین روایت شده که:

✓ (أَنَّ خَيْرَ مَسَاجِدِ النِّسَاءِ الْبُيُوتُ...) ^۲

«بهترین مسجد زنان، خانه‌هایشان است.»

۸. خانه آموزشگاه علمی قرآن و حکمت آموزی

قرآن می‌فرماید: (و اذْكُرْنَ مَا يُتْلَى فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ) ^۳

«آنچه که از آیات الهی و حکمت و دانش در خانه‌های شما خوانده شود را یاد کنید.»

به طور مثال خانه حضرت زهرا عليها السلام علاوه بر استراحتگاه و محلی برای سکونت و کسب آرامش عاطفی و تبادل عواطف انسانی و لذت‌های مشروع، استفاده‌هایی دیگر نیز داشته است، از

۱. وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۲۳۷

۲. همان، ج ۵ (البته به فتوای مراجع، امروزه حضور زنان در مساجد رجحان دارد.)

۳. احزاب/۵۳

جمله:

۱. مدرسه‌ای برای آموزش دادن و تربیت
فرزندان

۲. دارالتعلیمی برای پاسخگویی به پرسشهای
زنان مدینه

۳. دارالتأدیبی برای اصحاب خاصّ پیامبر ﷺ
همچون سلمان، جابر و...

۴. معبدی برای عبادت خدا

۵. میهمانخانه‌ای برای پذیرایی از مستمندان و
میهمانان

۶. کارگاهی برای تلاش اقتصادی (چنانچه
حضرت زهرا علیها السلام در خانه به ریسندگی، بافندگی و
پخت نان نیز اشتغال داشتند).

۷. سنگری برای مبارزات سیاسی و دفاع از
ولایت در برابر هجمه منافقین (به گونه‌ای که این
خانه در راه مبارزات الهی سیاسی آن حضرت به
محلّ شهادت حضرت محسن علیه السلام و آن بانوی
بزرگوار تبدیل شد).

فرهنگ «انتظار»

در برابر فرهنگ «ابتذال»

فرهنگ «انتظار» در برابر فرهنگ «ابتدال»

یکی از مهمترین خصوصیات دوره غیبت امام عصر^{علیه السلام}، وجود تعارضات و فتنه‌های فرهنگی اخلاقی و دینی و رواج و تکثیر انواع مکاتب و باندهای ضد اخلاقی و ضد خانواده است. در این دوره ناهنجاری‌ها و قانون‌شکنی‌های دینی، بی‌حیایی^۱ و سنت‌شکنی ملی رواج می‌یابد و هویت فردی، خانوادگی و اجتماعی افراد و جوامع در مخاطره شدید قرار می‌گیرد. یکی از بدترین حملات و تخریب‌ها در این دوره، متوجه کانون خانه و خانواده است و گروه‌ها و مکاتب فاسد در این خصوص پایه‌گذاری می‌گردد.

یکی از شایعترین مکاتب امروزی در جهان غرب که در دنیای شرق و در بین مسلمین نیز بی‌تأثیر نبوده، نهضت فمینیستی و در کنار آن شیطان پرستی با شاخه‌های گوناگون خود می‌باشد. اساسی‌ترین هدف این گروه‌ها و باندها فروپاشی نهاد خانواده و ایجاد گسست فرهنگی بین نسل‌های گذشته و حال و آینده و تکثیر و تولید نسل‌های آلوده و غیر قانونی و ترویج شهوت پرستی و خطاکاری و استحاله فرهنگی در کارکرد زن و مرد و نظام خانواده و خانه‌داری است.

۱. از آنجا که «حیا» به معنای التزام به قانون عقل و عرف است، «بی‌حیایی» به معنای شکستن قوانین عقل و عرف است.

آنان برای تحقق استحاله فرهنگی تلاش می‌کنند تا انسانها را از مدار فطرت و قانون طبیعت خارج نمایند و عصیان و تمرد در برابر خدا، قانون، نظم و خانواده و اصالت‌های آن را نهادینه و عادی نمایند و در یک کلام فرهنگ ابتدال را جانشین فرهنگ تمدن و اخلاق اصیل نمایند. در روایات اهل بیت علیهم‌السلام این دوران و شاخصه‌های آن پیش‌بینی شده است و به عنوان هشدار و ایجاد آماده‌باش از آن خبر داده شده است.

از مؤلفه‌های خانواده‌های مهدی باور، شناخت آسیب‌ها و آفات این دوره و حفاظت و تنزه از آنها بویژه در موضوع خانه و خانواده و جایگزینی فرهنگ «انتظار» در برابر فرهنگ «ابتدال» است.

در روایات اهل بیت علیهم‌السلام ناهنجارهای خانوادگی دوره آخرالزمان و دوران غیبت تبیین شده تا محبتان اهل بیت علیهم‌السلام با مراقبت شدید، خانواده‌های خود را از اینگونه آسیب‌ها محافظت نمایند.

در روایتی امام صادق علیه‌السلام پس از آن که به نشانه‌ها، علامات، اوضاع و احوال دوره آخرالزمان اشاره می‌کنند، می‌فرمایند:

(فَكُنْ عَلَى حَذَرٍ وَاطْلُبْ إِلَى اللَّهِ النَّجَاةَ وَاعْلَمْ أَنَّ النَّاسَ فِي سُخْطِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ... وَاجْتَهِدْ أَنْ يَرَاكَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ فِي خِلَافٍ مَا هُمْ عَلَيْهِ.)^۱

[در چنین زمانی) از خشم خدا برحذر باش و از خداوند نجات بطلب و بدان که مردم مورد خشم و غضب پروردگار هستند و... تلاش کن که خداوند تو را در وضعی برخلاف وضع آنها ببیند.]

ناهنجاری‌های خانوادگی در آخرالزمان

۱. بی‌غیرتی

غیرت در لغت به معنای کراهت انسان از تصرف بیگانه در حقوق اوست و در اصطلاح به معنای تلاش انسان برای مراقبت از ناموس، آبرو، مال و حق خویش می‌باشد و بی‌غیرتی نیز به معنای کوتاهی در نگهبانی از آن ارزشهایی (چون: ناموس، آبرو و...) است که حفظش واجب است.

شهید مطهری (ره) در تعریف غیرت می‌فرماید: «غیرت نوعی پاسبانی است که آفرینش برای مشخص بودن و مختلط نشدن نسلها در وجود بشر نهاده است.»^۱

در دوره آخرالزمان زنان و مردان و جوانان دچار نوعی بی‌حسی و بی‌میلی در دفاع از ارزشهای اسلامی و انسانی خود و از کیان خود و خانواده خود می‌شوند و با بی‌تفاوتی و گاهی در معرض نامحرمان قرار دادن شرافت و ناموس خود، به ساختارشکنی نظام و حقوق و مبانی اخلاقی خانواده می‌پردازند.

✓ قال علی عليه السلام: (وَ يَرَى الرَّجُلَ مِنْ زَوْجَتِهِ الْقَبِيحِ فَلَا يَنْهَاهَا وَلَا يَرُدُّهَا عَنْهُ وَ يَأْخُذُ مَا تَأْتِي مِنْ كَدِّ فَرْجِهَا وَ مِنْ مُفْسِدِ خَدْرِهَا حَتَّى لَوْ نُكِحَتْ طَوَّالًا وَ عَرَضًا لَمْ يَنْهَهَا وَلَا يَسْمَعُ مَا وَقَعَ، فَذَاكَ هُوَ الدِّيُوثُ).^۱

«مرد از همسرش انحرافات جنسی را می بیند و اعتراضی نمی کند، از آنچه از طریق خودفروشی به دست آورده می گیرد و می خورد، اگر انحراف سراسر وجودش را فرا گیرد اعتراض نمی کند، به آنچه انجام می شود و در حقش گفته می شود گوش نمی دهد. پس او کسی است که دیتوث است (بیگانگان را بر همسر خود وارد می کند).»

✓ قال علی عليه السلام: (إِذَا رَأَيْتَ الرَّجُلَ يَأْكُلُ مِنْ كَسْبِ إِمْرَأَتِهِ مِنَ الْفُجُورِ، يَعْلَمُ ذَلِكَ وَ يُقِيمُ عَلَيْهِ! بَلْ يَكْرِي إِمْرَأَتَهُ وَ خَادِمَتَهُ وَ جَارِيَتَهُ وَ يَرْضَى بِالذَّنْبِ مِنْ طَعَامِهِ وَ شَرَابِهِ وَ مَلَذَاتِهِ).^۲

«هنگامی که زن از راه نامشروع پول به دست آورد و مرد از درآمد او بخورد و وضع نامطلوب او را بداند و با او زندگی کند زن و کنیز و دخترش را به کرایه بدهد و به لذا ید پست دنیا راضی شود.»

✓ قال رسول الله صلى الله عليه وآله: (... وَ إِذَا رَأَيْتَ الْمَرْأَةَ تُضَانِعُ زَوْجَهَا عَلَى نِكَاحِ الرِّجَالِ!... وَ رَأَيْتَ خَيْرَ

۱. روزگار رهایی، حدیث ۱۰۸۷

۲. همان، حدیث ۱۰۹۰

بیتِ يُسَاعِدُ النِّسَاءَ عَلَى فِسْقِهِنَّ!!!^۱

«هنگامی که ببینی زن از همسرش مطلع است که او با همجنس خود رابطه دارد و به روی او نمی‌آورد و می‌بینی که در بهترین خانه‌ها زن تشویق می‌شود که فسق و فجور کند!!!»

شهید مطهری (ره) در خصوص اهمیت و تعریف غیرت می‌فرمایند:

«افرادی که با خودخواهی‌ها و شهوات نفسانی مبارزه می‌کنند و به تمام معنی انسان و انسان دوست می‌گردند و خود را وقف خدمت به خلق می‌کنند و حسّ خدمت به نوع در آنان بیدار می‌شود، چنین اشخاصی غیورتر و نسبت به همسران خود حسّاس‌تر می‌گردند. این گونه افراد حتی نسبت به ناموس دیگران نیز حسّاس می‌گردند یعنی وجدانشان اجازه نمی‌دهد که ناموس اجتماع مورد تجاوز قرار گیرد. ناموس اجتماع، ناموس خودشان می‌شود. علی عليه السلام جمله عجبی دارد. می‌فرماید: «مَا زَنِي غَيُورٌ قَطُّ» «هرگز یک انسان شریف و غیور زنا نمی‌کند...» چرا؟ برای اینکه غیرت یک شرافت و یک حساسیت انسانی است نسبت به پاکی و طهارت جامعه. انسان غیور همان‌طور که راضی نمی‌شود دامن ناموس خودش آلوده گردد، راضی نمی‌شود دامن ناموس اجتماع

هم آلوده شود.»^۱

براساس روایات اهل بیت علیهم السلام، غیرتمندی زنان و مردان در آخرالزمان به شدت مورد آسیب قرار می‌گیرد و در این دوره بسیاری از مردم نه تنها غیرت خویش را از دست می‌دهند، بلکه به نداشتن آن نیز افتخار می‌کنند، به همین دلیل جهت حراست از کیان و قداست خانواده لازم است با پناه بردن به فرهنگ انتظار و غیرت‌ورزی خانواده‌ها را از ابتدال و بی‌غیرتی، مصونیت بخشیم.

۲. زن پرستی و شهوت پرستی

یکی از آفات و ناهنجاری‌های خانوادگی در آخرالزمان، زن سالاری تا سرحدّ قبله قرار دادن زن می‌باشد.

قال رسول الله صلی الله علیه و آله :

✓ (يَكُونُ الرَّجُلُ هَمَّهُ بَطْنُهُ وَ قِبَلَتُهُ زَوْجَتُهُ وَ دِينُهُ دِرَاهِمُهُ!)^۲

[در آخرالزمان) تمام همت یک مرد شکم او خواهد

بود و قبله‌اش همسر او و دینش، درهم و دینار او.]

✓ (يُطِيعُ الرَّجُلُ زَوْجَتَهُ وَ يَغْصِي وَالِدَيْهِ فِي هَلَاكِ أَخِيهِ وَ يَجْفُو جَارَهُ وَ يَقْطَعُ رَحِمَهُ وَ تَرْتَفِعُ أَصْوَاتُ الْفُجَّارِ!)^۳ «مرد از همسرش اطاعت می‌کند

۱. مجموعه آثار شهید مطهری (ره)، ج ۱۹، ص ۴۱۶

۲. روزگار رهایی، حدیث ۱۰۶۹

۳. همان، حدیث ۱۰۶۸

ولی پدر و مادرش را نافرمانی می کند و برای به هلاکت رسانیدن برادرش تلاش می کند، به همسایه اش ستم روا می دارد و پیوند خویشاوندی را قطع می کند و صدای فاجران بلند می شود.»

تعبیر به قبله قرار دادن زنان، چندین معنا می تواند داشته باشد:

۱. پرستش و آلهه قرار دادن زن، همانگونه که قرآن درباره هواپرستی می فرماید: (أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ...)^۱ «آیا دیدی کسی را که معبود خود را هوای نفس خویش قرار داده.»

۲. کانون توجه قرار دادن زن در همه زندگی به طور مطلق همانند رو به سوی قبله ایستادن در نماز و از همه به غیر از زن، سلب توجه و علاقه نمودن

۳. تواضع و ذلت افراطی در برابر زن همانند فردی که در حال نماز رو به سوی قبله در برابر خداوند رکوع و سجود می کند.

✓ قال رسول الله ﷺ: (إِذَا رَأَيْتَ الْمَرْأَةَ تَقَهَّرُ زَوْجَهَا وَتَفْعَلُ مَا لَا يَشْتَهَى وَتُنْفِقُ عَلَيْهِ مِنْ كَسْبِهَا فَيَرْضَى بِالذَّنَى مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ!)^۲

«آخرالزمان هنگامی است که زن را ببینی با خشونت با همسرش رفتار می کند، آنچه را که او

۱. جایه/۲۳

۲. روزگار رهایی، حدیث ۱۱۰۹

نمی‌خواهد انجام می‌دهد و از درآمدِ شخصی خود به شوهرش انفاق می‌کند و شوهرش برای چیزی اندک از متاع دنیا خشنود می‌شود و ناملايمات همسرش را تحمل می‌کند.»

۳. عدم احسان در رسیدگی به والدین

قرآن کریم دربارهٔ احسان به والدین می‌فرماید:

✓ (وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا...)¹

«ما به انسان توصیه کردیم که به پدر و مادرش

احسان کند.»

پس از عبودیت خداوند متعال و پذیرش ولایت الهی و اولیاء او، اطاعت از والدین، محبت و احسان به ایشان در فرهنگ قرآن و در روایات اهل بیت علیهم‌السلام مورد سفارش ویژه‌ای قرار گرفته است. از آنجایی که والدین فرزند را در دورهٔ صغیری تربیت می‌کنند،^۲ قرآن آنان را «رَبِّ صَغِيرٍ» معرفی می‌نماید. امام سجّاد علیه‌السلام در دعای شریف ابوحمزه ثمالی می‌فرمایند:

«رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا إِجْزِهِمَا بِالْإِحْسَانِ إِحْسَانًا وَبِالسَّيِّئَاتِ غُفْرَانًا.»

۱. احقاف/ ۱۵

۲. (رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا) «خدایا! پدر و مادرم را مورد رحمت خویش قرار ده، همانطور که در کودکی مرا تربیت کردند.»

(اسراء/ ۲۴)

در این آیه خداوند همه وظائف فرزند نسبت به پدر و مادر را در واژه احسان خلاصه می‌کند و می‌فرماید: (وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا) یعنی احسان به والدین به معنای نیکی در حق آنهاست که دامنه آن نه تنها محدود به دنیا نمی‌شود که عالم برزخ و جهان عقبی را نیز دربر می‌گیرد و این واجب الهی در حیات و ممات ایشان، از فرزندان ساقط نمی‌گردد. احسان به والدین نه تنها از لحاظ عاطفی، رفتاری و گفتاری بلکه از لحاظ اقتصادی و تأمین احتیاجات نیز واجب می‌باشد. در روایات فوائد متعددی برای احسان به والدین ذکر شده که در اینجا به مهمترین آنها اشاره می‌کنیم:

- ✓ افزایش طول عمر را در پی دارد.
- ✓ سبب فزونی رزق و روزی می‌شود.
- ✓ شکرگزاری حق محسوب می‌شود.
- ✓ عبادت محسوب می‌شود.
- ✓ از ابتلای به فقر جلوگیری می‌کند.
- ✓ سبب آسان‌سازی حساب قیامت می‌شود.

نکته: لازم است احسان به والدین از سوی فرزندان مستقیم و بدون واسطه صورت گیرد، چرا که خدا می‌فرماید: «وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا» و فرموده: «إِلَى الْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا» و استفاده از حرف جرّ «ب» در بیان این وظیفه، بیانگر لزوم احسان مستقیم می‌باشد. در کتب اخلاقی و تفسیری حقوق و

مصادیق احسان به والدین در بیش از هفتاد مورد
شمارش شده که به این موارد اشاره می‌کنیم:

حقوق والدین	ردیف	در زمان حیات ایشان
نسبت به بدن	۱	استمرار در خدمت به ایشان
	۲	حفظ کمال حرمت آنان
	۳	جلوی آنان ننشستن و عقب‌تر از ایشان نشستن
	۴	اطاعت از امر و نهی ایشان مادامی که خلاف شرع نباشد.
	۵	کسب اجازه از ایشان برای گرفتن روزه استحبابی
	۶	کسب اجازه از ایشان برای مسافرت (غیر واجب عینی)
	۷	به‌پا خواستن هنگام ورود ایشان و نشستن بدون اذن ایشان
	۸	در مسیر پشت سر آنان راه رفتن مگر در مواردی که احتمال خطری برود.
	۹	با محبت به چهره ایشان نگریستن
	۱۰	همواره آماده بودن برای خدمت به ایشان
نسبت به زبان	۱۱	به نرمی با ایشان سخن گفتن
	۱۲	بلند نکردن صدا در برابر ایشان
	۱۳	در حضور آنان گستاخی و پرچانگی نکردن
	۱۴	آنان را به نام صدا نزدن (پدر و مادر خطاب کردن)
	۱۵	قطع نکردن کلام ایشان
	۱۶	رد نکردن گفته ایشان
	۱۷	با امر و نهی ایشان را خطاب نکردن
	۱۸	ابراز انزجار نکردن (اُف نگفتن به ایشان)
	۱۹	رعایت کمال ادب در گفتگو با ایشان
	۲۰	همواره دعا کردن برای ایشان

حقوق والدین	نقش	در زمان حیات ایشان
نسبت به دل	۲۱	نرم دل بودن و ترخّم داشتن نسبت به ایشان
	۲۲	همیشه دوستدار ایشان بودن
	۲۳	شاد بودن به شادی ایشان
	۲۴	غمخوار و شریک غم آنان بودن
	۲۵	دوستی نکردن با دشمنان ایشان
	۲۶	رنجیدن از درشت‌گویی آنان
	۲۷	خشمگین نشدن نسبت به ستم آنان
	۲۸	همواره بیم تقصیر در خدمت به آنان داشتن، هر چند در ادای حق آنان کوتاهی صورت نگرفته باشد.
	۲۹	همواره در دل قصد کسب رضایت آنان را داشتن
	۳۰	دعای پیوسته برای طول عمر با برکت ایشان و دل‌تنگ نشدن از تقبّل زحمات ایشان
نسبت به مال	۳۱	تدارک لباس برای ایشان قبل از خرید لباس خود
	۳۲	اطعام طعام به ایشان
	۳۳	پرداخت بدهکاری و دیون والدین تا خجالت زده طلبکاران نشوند.
	۳۴	تقبّل مخارج مسافرت ایشان (چه سفر واجب و چه مستحب)
	۳۵	تهیه مسکن برای ایشان
	۳۶	پرداخت هزینه‌های جاری زندگی والدین
	۳۷	تقویت و کسب عزّت و آبروی ایشان با صرف مال خود
	۳۸	مال خود را در اختیار آنان گذاشتن تا هر مقدار نیاز دارند استفاده کنند
	۳۹	قبل از اظهار نیاز، نیاز آنان را برآوردن
	۴۰	مال خود را مال آنان دانستن

ردیف	حقوق والدین در زمان ممات ایشان
۴۱	تسریع در غسل، کفن و دفن ایشان
۴۲	دلتنگ نشدن از هزینه مراسم کفن و دفن ایشان
۴۳	پرهیز از اسراف، خودنمایی و تشریفات بیجا در مراسم ترحیم آنان
۴۴	عمل بر طبق وصیت ایشان
۴۵	خواندن نماز شب اول قبر برای ایشان
۴۶	قدردانی از کسانی که در مراسم ترحیم ایشان شرکت کردند
۴۷	پرداخت بدهکاری ایشان به طلبکاران تا میت در برزخ گرفتار نشود.
۴۸	اگر سفارشی نسبت به ثلث مال خود کرده‌اند بلافاصله وصیتشان عملی شود.
۴۹	تلاوت قرآن روزانه برای ترویج و شادی روح ایشان
۵۰	در مواقع استجاب دعا، ایشان را فراموش نکردن
۵۱	پرداخت صدقه روزانه به نیابت از ایشان
۵۲	خواندن نماز والدین هر روز برای ایشان (رجوع به مفاتیح)
۵۳	صبر جمیل بر مصیبت ایشان داشتن
۵۴	خواندن نمازهای قضای ایشان و گرفتن روزه‌های فوت شده از ایشان یا نایب گرفتن برای این کار
۵۵	هدیه کردن ثواب روزه‌های مستحبی به روح ایشان
۵۶	زیارت قبر ایشان خصوصاً در روزهای جمعه
۵۷	قراءت آیه‌الکرسی، یازده مرتبه سوره قدر، حمد و صلوات بر سر قبر ایشان
۵۸	انجام زیارت قبور مطهر امامان(ع) به نیابت از ایشان
۵۹	انجام حج نیابتی برای ایشان
۶۰	طلب حلالیت از بازماندگانی که گمان دارد از والدین او ناراضی بوده‌اند.
۶۱	پرداخت ردّ مظالم به نیابت از ایشان برای جبران دیون احتمالی ایشان

ردیف	حقوق والدین در زمان ممات ایشان
۶۲	استمرار بخشیدن به جلسات مذهبی که ایشان در حیاتشان برقرار کرده‌اند.
۶۳	اتمام کارهای خیر نیمه تمامی که والدین شروع کرده‌اند
۶۴	استمرار بخشیدن به همه سنتهای حسنه‌ای که والدین پایه‌گذار آن بوده‌اند.
۶۵	جدا کردن مال غصبی دیگران که والدین به اشتباه و خطا در آن تصرف کرده‌اند.
۶۶	ادای خمس و زکاتی که بر ذمه والدین بوده و پرداخت نکرده‌اند.
۶۷	پرهیز از کاری که سبب خریدن دشنام برای والدین خود شود.
۶۸	پرهیز از بدگویی از والدین دیگران برای جلوگیری از مقابله به مثل
۶۹	نیکی به مردم تا ایشان برای والدین ما طلب آمرزش کنند.
۷۰	حفظ احترام دوستان و آشنایان والدین
۷۱	احداث بناهای خیر به نام والدین برای زنده نگاه داشتن یاد ایشان
۷۲	استمرار نیکی‌ها و محبت‌هایی که والدین به دوستان و نزدیکان خود داشته‌اند.
۷۳	تلاش برای کسب یا استمرار بخشیدن به رضایت والدین پس از مماتشان
۷۴	تلاش برای دیدن ایشان در خواب و حفظ ارتباط با والدین (به حلیة المتقین علامه مجلسی (ره) مراجعه شود).
۷۵	نهادن نام ایشان بر فرزندان خود تا یاد آنان زنده بماند.

اما در برابر این توصیه‌ها، در دوره آخرالزمان و در بحرانهای اخلاقی مربوط به خانواده، ترک احسان به والدین شایع می‌گردد و پدران و مادران مورد بی‌حرمتی و ناسپاسی واقع می‌شوند و ایجاد

گسست و گسیختگی بین اعضاء خانواده و بی توجهی فرزندان نسبت به والدین شایع می شود.
قال رسول الله ﷺ:

✓ (... و رأيت العُقُوقَ قَدْ ظَهَرَ و اسْتُخِفَّ بِالْوَالِدِينَ).^۱ «و می بینی که عاق والدین شدن رواج یافته، پدر و مادر سبک شمرده می شوند.»
 ✓ (يَفْتَرِي الْوَالِدُ عَلَى أَبِيهِ و يَدْعُو عَلَى وَالِدَيْهِ و يَفْرَحُ بِمَوْتِهِمَا).^۲

«فرزند به پدرش تهمت می زند، پدر و مادرش را نفرین می کند و از مرگ آنها مسرور می شود.»
 ۴. عدم توجه به معنویت و تربیت دینی فرزندان

تربیت به معنای به فعلیت رساندن استعدادهاى بالقوه است. کارشناسان علوم تربیتی، تربیت فرزند را در پنج محور خلاصه نموده اند:

✓ تربیت جسمانی (مراقبت از جسم و تقویت بنیه جسمی)

✓ تربیت عاطفی (ارضای عواطف روحی و سیراب کردن افراد از محبت)

✓ تربیت عقلانی (پرورش نیروی تعقل و عقل گرایی)

✓ تربیت اجتماعی (آموزش اخلاق اجتماعی و جمع گرایی و مراقبت در برابر آفات اجتماع)

۱. روزگار رهایی، حدیث ۹۹۱

۲. همان، حدیث ۹۹۴

✓ تربیت دینی (توجه به دین گرایی، باورهای دینی و انجام رفتارهای دینی)

بر والدین لازم است برای تربیت فرزندان، به اقسام مختلف تربیت توجه کنند و در کنار تربیت جسمی به سایر ابعاد تربیت نیز عنایت ویژه‌ای مبذول دارند اما متأسفانه یکی از ناهنجاری‌های دوره آخرالزمان، کم توجهی والدین به امور معنوی و دینی فرزندان و مانع تراشی آنان برای آشنایی علمی و گرایش‌های دینی می‌باشد. رسول خدا ﷺ می‌فرمایند:

(يَكُونُ هَلَاكُ الرَّجُلِ عَلَى يَدَيْ أَبِيهِ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ أَبَوَانِ فَعَلَى يَدَيْ زَوْجَتِهِ وَوَلَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ زَوْجَةٌ وَوَلَدٌ فَعَلَى يَدَيْ قَرَابَتِهِ وَجِيرَانِهِ).^۱

«هلاکت انسان به دست پدر و مادرش تحقق می‌یابد، اگر پدر و مادر نداشته باشد به دست همسر و فرزندان و اگر همسر و فرزندی نداشته باشد، به دست خویشان و همسایگانش.»

✓ روایت شده که روزی رسول خدا ﷺ به برخی از کودکان نظری کرد و فرمود:

(وَيْلٌ لِأَوْلَادِ آخِرِ الزَّمَانِ مِنْ آبَائِهِمْ! فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَنْ آبَائِهِمُ الْمُشْرِكِينَ؟ فَقَالَ: لَا مِنْ آبَائِهِمُ الْمُؤْمِنِينَ، لَا يُعَلِّمُونَهُمْ شَيْئاً مِنَ الْفَرَائِضِ وَإِذَا تَعَلَّمُوا أَوْلَادَهُمْ مَنَعُوهُمْ وَرَضُوا عَنْهُمْ بِعَرَضٍ

يَسِير مِنَ الدُّنْيَا فَأَنَا مِنْهُمْ بَرِيٌّ وَ هُمْ مِنِّي بَرَاءٌ.^۱
 «وای بر فرزندان آخرالزمان از روش پدرانشان! عرض شد: یا رسول الله! از پدران مشرک آنها؟ فرمود: نه، از پدران مسلمانشان که چیزی از فرائض دینی را به آنها یاد نمی‌دهند و اگر فرزندان خود از پی فراگیری بروند منعشان می‌کنند و تنها از این خشنودند که آنها درآمد مالی داشته باشند هر چند ناچیز باشد. سپس فرمود: من از این پدران بیزارم و آنان نیز از من بیزارند.»

شناسایی عوامل تربیت نقش مؤثری در انجام این وظیفه دارد. شهید مطهری (ره) در کتاب تعلیم و تربیت به ده عامل تربیتی اشاره می‌کند:

۱. تفکر و اندیشه‌ورزی
۲. تعقل و عقل‌گرایی
۳. علم و دانش‌پژوهی
۴. تقویت اراده
۵. معاشرت و آشنایی با صالحان
۶. ازدواج و تشکیل خانواده
۷. کار و کوشش
۸. جهاد در راه خدا
۹. محاسبه نفس
۱۰. عشق و محبت‌ورزی

۵. قطع رحم

در قرآن کریم و سفارشات اهل بیت علیهم السلام، جهت حفظ انسجام خانوادگی و تعامل خانواده‌ها با یکدیگر به مسأله صله رحم و پیوندهای خویشاوندی اهمیّت ویژه‌ای داده شده، تا جایی که قطع رحم از گناهان بزرگ و به عنوان یکی از زشت‌ترین و بدترین خطاها معرفی شده است، قرآن کریم در این زمینه می‌فرماید:

✓ (...إِنَّمَا يَتَنَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ... الَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَ يَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ).^۱ «تنها خردمندان پند می‌گیرند... آنها کسانی هستند که آنچه را خدا به پیوستن آن فرمان داده، پیوند می‌دهند و از پروردگارشان می‌ترسند و از سختی بازخواست خدا بیمناکند.»

✓ (وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَ يَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَ لَهُمْ سُوءُ الدَّارِ).^۲

«و آنان که پیمان خدا را پس از استوار کردنش می‌شکنند و آنچه را که خدا به پیوستنش فرمان داده می‌گسلند و در زمین فساد می‌کنند، لعنت بر آنهاست و سرای بد نصیبشان.»

همچنین در روایات اهل بیت علیهم السلام در خصوص

۱. رعد/۲۱-۱۹

۲. رعد/۲۵

اهمیت صلہ رحم آمده است:

✓ قال علی عليه السلام: (أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ لَا يَسْتَفْنِي الرَّجُلُ وَ
 إِنْ كَانَ ذَا مَالٍ عَنْ عِزَّتِهِ وَ دَفَاعِهِمْ عَنْهُ بِأَيْدِيهِمْ وَ
 أَسِنَّتِهِمْ وَ هُمْ أَغْظَمُ النَّاسِ حَيْطَةً مِنْ وَرَائِهِ وَ
 أَلْمَهُمْ لِشَعَثِهِ وَ أَعْطَفُهُمْ عَلَيْهِ عِنْدَ نَازِلَةٍ إِذَا نَزَلَتْ بِهِ
 وَ لِسَانُ الصِّدْقِ يَجْعَلُهُ اللَّهُ لِلْمَرْءِ فِي النَّاسِ خَيْرًا لَهُ
 مِنْ الْمَالِ يَرِثُهُ غَيْرُهُ.)^۱

«ای مردم! هیچ کس هر اندازه هم ثروتمند باشد، از خویشان خود و حمایت عملی و زبانی آنها از خویش بی نیاز نیست. آنان بزرگترین گروهی هستند که از انسان پشتیبانی می کنند و پراکندگی و پریشانی او را از بین می برند و در مصیبت‌ها و حوادثی که برایش می آید، بیش از همه به او مهربان و دلسوزند. نام نیکی که خداوند برای انسان در میان مردم پدید می آورد، بهتر است از مال و ثروتی که وی برای دیگران باقی می گذارد...»

✓ قال علی عليه السلام: (أَكْرِمُ عَشِيرَتِكَ، فَإِنَّهُمْ جَنَاحُكَ
 الَّذِي بِهِ تَطِيرُ وَ أَصْلُكَ الَّذِي إِلَيْهِ تَصِيرُ وَ يَدُكَ
 الَّتِي بِهَا تَصُولُ.)^۲

«وابستگان خود را گرامی بدار؛ چه آنان پروبال پرواز تو هستند و ریشه‌ای که به آن برمی گردی و دستی که با آن حمله می کنی.»

۱. میزان الحکمة، حدیث ۷۰۳۹

۲. همان، حدیث ۷۰۴۰

از دیدگاه روایات معصومین علیهم السلام همچنین آثار و فوائد متعددی برای صله رحم، برشمرده شده است که مهمترین آنها عبارتند از:

۱. پاک شدن اعمال

۲. فزونی اموال

۳. دفع بلاها

۴. آسانی حسابرسی در قیامت

۵. به تأخیر افتادن مرگ و افزایش طول عمر

۶. نیکو شدن خلق و خوی

۷. برطرف شدن فقر و...^۱

و از سوئی دیگر قطع پیوندهای خانوادگی پیامدهای دنیوی و اخروی ناخوشایندی به دنبال دارد که مهمترین آنها عبارتند از:

۱. مشمول لعنت الهی شدن

۲. قرار گرفتن اموال در دست بدکاران

۳. محرومیت قاطع رحم از ورود به بهشت

۴. شتاب گرفتن مرگ و نابودی به سوی قاطع

رحم

۵. فرود آمدن خشم و انتقام

۶. عدم نزول ملائکه و رحمت الهی در جمعی

که قاطع رحم بین آنهاست.^۲

با این وجود از معضلات و آسیب‌های خانوادگی

۱. برگرفته از کتاب میزان الحکمة، ج ۴، ص ۲۰۱۶

۲. همان، ج ۴، ص ۲۰۲۰

دوره آخرالزمان، قطع رحم و ناآشنایی با آشنایان و بی‌وفائی و کم‌توجهی و عدم ارتباط بین اقوام و خویشان می‌باشد. این معضل خانوادگی در حالی است که ارتباطات اجتماعی و روابط با غیر اقوام در برخی موارد جدی گرفته شده و در آن افراط می‌شود. رسول خدا ﷺ در این زمینه می‌فرمایند:

(إِذَا قَطَعُوا الْأَرْحَامَ وَ مَنُّوا بِالطَّعَامِ...)^۱

«هنگامی که پیوند خویشاوندی قطع شود و برای

اطعام و میهمانی دادن بر یکدیگر منت گذارند...»

۶. همسایه آزاری

یکی از آفات خانواده‌ها در آخرالزمان، عدم رعایت حقوق همسایگان و همسایه آزاری به طرق گوناگون می‌باشد. امام صادق علیه السلام فرمودند:

✓ (يُؤْذِي الْجَارُ جَارَهُ، لَيْسَ لَهُ مَانِعٌ).^۲

«همسایه به همسایه‌اش آزار و اذیت می‌کند و

کسی جلوگیری نمی‌کند.»

✓ (و رَأَيْتَ الْجَارَ يُؤْذِي جَارَهُ خَوْفًا مِنْ لِسَانِهِ).^۳

«و همسایه را می‌بینی که همسایه‌اش را اذیت

می‌کند و همسایه از زبان او وحشت دارد.»

۱. روزگار رهایی، حدیث ۹۹۶

۲. همان، حدیث ۱۰۴۲

۳. همان، حدیث ۱۰۴۳

۷. کثرت طلاق

یکی از تأکیدات اسلام حفظ انسجام خانوادگی، محافظت از حریم خانواده و پرهیز از عوامل گسستگی و فروپاشی نظام خانواده است. خداوند متعال مهمترین عامل استحکام خانواده را مؤدت و رحمت قرار داده و می‌فرماید:

(وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً.)^۱

اما در کنار این عامل اصلی عوامل دیگری نیز برای استحکام بخشی نظام خانواده وجود دارد که مهمترین آنها عبارتند از:

✓ مسئولیت‌پذیری و خدمت‌صادقانه و

منصفانه

✓ عدالت‌ورزی و رعایت حقوق متقابل

✓ عفو و گذشت بزرگوارانه

✓ نادیده‌انگاری و تغافل حکیمانه

رعایت اصل خدا سالاری و شایسته سالاری در خانه به جای مرد سالاری، زن سالاری و یا فرزند سالاری

در اسلام بنخاطر حفظ انسجام و پایداری نظام خانواده طلاق به شدت مذمت شده تا آنجا که از آن به مبعوض‌ترین حلال الهی یاد شده است؛ امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

(ما مِنْ شَيْءٍ مِمَّا أَحَلَّهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ أَبْغَضَ إِلَيْهِ
مِنَ الطَّلَاقِ وَ إِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ الْمِطْلَاقَ..... الذَّوَّاقُ).^۱

«از چیزهایی که خداوند متعال حلال فرموده هیچ
چیز نزد او منفورتر از طلاق نیست و خداوند مردی را
که زیاد زن طلاق می‌دهد و هر زمان به دنبال تجربه
زنی است را دشمن می‌دارد.»

امام باقر علیه السلام نیز در خصوص پرهیز از طلاق
می‌فرمایند:

«رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: جبرئیل چندان مرا درباره
زن سفارش کرد تا جایی که گمان کردم او را جز
بواسطه فحشای آشکار (زناى علنی) نمی‌توان طلاق
داد.»^۲

توجه به آثار زیانبار فردی و اجتماعی طلاق،
علت مذمت و زشت بودن این عمل را روشن‌تر
می‌نماید، در یک نگاه کلی می‌توان نتایج سوء
طلاق را این چنین برشمرد:

۱. غم آلودگی و افسردگی
۲. تجربه شکست در زندگی و سرخوردگی
۳. وسواس فکری و بدبینی به جنس مخالف
۴. تزییع حقوق طرفین
۵. بالا گرفتن نزاع مجادلات بین زوجین و
خانواده‌های آندو

۱. کافی، ج ۶، ص ۵۴

۲. مکارم الاخلاق، ص ۲۲۶

۶. بروز مشکلات عاطفی که در برخی موارد غیرقابل جبران است.
۷. دلسردی از ازدواج مجدد و عدم موفقیت در ازدواج مجدد
۸. آلودگی به دروغ، غیبت و تهمت برای توجیه عملکرد خود
۹. بروز مشکلات اقتصادی برای خانواده‌ها و فرزندان طلاق و فراهم شدن زمینه بزهکاری
۱۰. مبتلا شدن فرزندان طلاق به افسردگی و کمبود عاطفی
- اما برای جلوگیری از بروز طلاق راهکارهایی وجود دارد که مهمترین آنها عبارتند از:
۱. دقت در انتخاب همسر هم‌شان
 ۲. پذیرش تفاوتها و اختلافات
 ۳. پرهیز از انتظارات و توقعات بی‌جا
 ۴. داشتن تفکر منطقی و پرهیز از رؤیایی زیستن
 ۵. توجه به سیر تدریجی و تکامل در زندگی
 ۶. قبول واقعیت تلخی‌ها و شیرینی‌های زندگی
 ۷. گذشت از خطاهای همسر برای رضای خدا
 ۸. ترس از خدا در ظلم به بندگان او

۹. پرهیز از استبداد و خودمحوری
 ۱۰. مراجعه به مراکز مشاوره خانواده قابل اعتماد
 ۱۱. قبول توصیه‌های افراد با تجربه، دلسوز و آگاه
 ۱۲. پرهیز از مقایسه زندگی خویش با دیگران
 ۱۳. تمکین در برابر همسر و به کار بردن هنر کامجویی از یکدیگر
 ۱۴. کنترل نگاه و پرهیز از نگاه حرام و التذاذات نامشروع جنسی
 ۱۵. عدم شتاب در تصمیم‌گیری‌ها درباره خطاهای دیگران
 ۱۶. دادن فرصت اشتباه به همسر
 ۱۷. پرهیز از بهانه جویی و بهانه تراشی
 ۱۸. درک خصوصیات و شرایط خاص یکدیگر و تطبیق خود با روحیات همسر
 ۱۹. حفظ اسرار خانوادگی
 ۲۰. اجازه ندادن به دیگران برای دخالت بی‌جا در امور خانوادگی
- توضیح اینکه یکی دیگر از آفات و آسیب‌های خانوادگی آخرالزمان، سست شدن نهاد خانواده و فروپاشی روابط خانوادگی و گسستگی و سپس گسیختگی خانواده‌ها و شیوع طلاق می‌باشد.

✓ رسول خدا ﷺ می فرمایند:

(إِذَا كَثُرَ الطَّلَاقُ وَلَا يُقَامُ حَدٌّ) ^۱

«هنگامی که طلاق بسیار باشد و حدود الهی اقامه

نشود.»

۸. لذت‌گرایی افراطی و غیرمشروع

یکی از مباحث بسیار مهم در خصوص کمال انسان، کاوش و تحقیق درباره علل و عواملی است که انسان را به کمال مطلوب خود می‌رساند.

در بین مکاتب فکری در خصوص کمال انسان، مکتب و طرز تفکری به نام مکتب «لذت‌گرایی» وجود دارد. این مکتب تمام اهداف و ایده‌آل‌های بشر را در لذت‌گرایی و خوش‌گذرانی خلاصه می‌کند و امروزه چنین گرایشی غالباً در میان مرفهین و سرمایه‌داران مخصوصاً در کشورهای غربی طرفداران بسیاری دارد.

از جمله ناهنجارهای اخلاقی و اعتقادی آخرالزمان که دامنگیر بسیاری از مسلمانان نیز می‌شود، گرایشی افراطی به فرهنگ و زندگی رفاهی و لذت‌گرایی و لذت‌جویی در همه ابعاد زندگی می‌باشد. لذت‌گرایی در خوردن، آشامیدن، مسکن، لباس، شهوترانی و تنوع‌طلبی در ارضای غرائز و رفاه‌طلبی مطلق از بارزترین مصادیق این روحیه می‌باشد.

امام صادق علیه السلام در تبیین مشخصات دوره آخرالزمان می فرمایند:

(يَكُونُ هَمُّ النَّاسِ بَطُونُهُمْ وَ فُرُوجُهُمْ، فَلَا يُبَالُونَ بِمَا أَكَلُوا وَلَا بِمَا نَكَّحُوا).^۱

«هم و غم مردم (در آخرالزمان) همه همت مردم به سیر کردن شکم و رسیدگی به شهوتشان خلاصه می شود، دیگر اهمیتی نمی دهند که آنچه می خورند حلال است یا حرام؟ و اینکه آیا راه اطفای غرایزشان مشروع است یا نامشروع؟!»

همچنین پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرمایند:

✓ (سَيَأْتِي بَعْدِي اقْوَامٌ يَأْكُلُونَ طَيِّبَ الطَّعَامِ وَ أَلْوَانَهَا...) ^۲ «به زودی پس از مردم اقوامی می آیند که بهترین و رنگارنگ ترین غذاها را می خورند.»

✓ (تَتَحَلَّى النُّكُورُ بِالذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ وَ يَلْبَسُونَ الْحَرِيرَ وَ الدِّيْبَاجَ...) «مردان امت من خود را با طلا و نقره می آرایند و لباسهای حریر و بسیار زیبا بر تن می کنند.»

۹. حرام خوری

یکی از وظایف والدین، هدیه رزق حلال و پاک به فرزندان و کسب تقوای اقتصادی است، به طوری که بایستی پرورش و تربیت فرزندان توأم با تقوی اقتصادی باشد، چرا که رزق ناپاک و آلوده،

۱. روزگار رهایی، حدیث ۱۰۵۸

۲. بحار، ج ۷۴، ص ۹۸

تأثیرات تخریبی عمیقی بر روح و روان و معنویت‌گرایی افراد خواهد داشت.

قرآن کریم در این زمینه می‌فرماید:

(يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحاً...) ^۱ «ای پیامبران، از غذاهای پاکیزه بخورید و کار شایسته انجام دهید...»

در دوره آخرالزمان بحران معنوی به عرصه اقتصاد خانواده کشیده می‌شود و مردم تقوای اقتصادی را از دست داده و خود را به انواع آلودگی‌های اقتصادی دچار می‌سازند، آلودگی‌هایی همچون ربا، کم‌فروشی، رشوه‌خواری، گران‌فروشی و... که اهل‌البیت علیهم‌السلام به گوشه‌هایی از این انحرافات اشاره کرده‌اند.

قال الصادق علیه‌السلام :

✓ (... وَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ إِذَا مَرَّ بِهِ يَوْمٌ وَ لَمْ يَكْسِبْ فِيهِ الذَّنْبَ الْعَظِيمَ مِنْ فُجُورٍ أَوْ بَخْسٍ مَكِيَالٍ أَوْ مِيزَانٍ أَوْ غَشْيَانٍ حَرَامٍ أَوْ شُرْبٍ مُسْكِرٍ، كَثِيباً حَزِيناً، يَحْسِبُ أَنَّ ذَلِكَ الْيَوْمَ عَلَيْهِ ضَيْعَةٌ مِنْ عُمْرِهِ) ^۲ «هنگامی که ببینی که اگر مردی یک روز گناه بزرگی انجام نداده باشد از قبیل: فحشاء، کم‌فروشی، کلاهبرداری و شرب خمر، بسیار غمگین و اندوهگین می‌شود که گوئی آن روز عمرش تباه شده است.»

۱. مؤمنون/۵۱

۲. روزگار‌رهایی، حدیث ۱۰۹۳

✓ (و رَأَيْتَ الرَّجُلَ مَعِيشَتُهُ مِنْ بَخْسِ الْمِكْيَالِ وَ الْمِيزَانِ)^۱

«و می بینی که زندگی مرد از کم فروشی و تقلب تأمین می شود.»

قال رسول الله ﷺ :

✓ (إِذَا شَارَكَتِ النِّسَاءُ أَزْوَاجَهُنَّ فِي التِّجَارَةِ جِرْصاً عَلَى الدُّنْيَا).^۲

«هنگامی که زن ها برای طمع دنیا در دادوستد همسرانشان شرکت کنند.»

✓ (وَ عِنْدَهَا يَظْهَرُ الرَّبَا وَ يَتَّعَامَلُونَ بِالرُّشَى وَ يُوضَعُ الدِّينُ وَ تُرْفَعُ الدُّنْيَا).^۳

«در آن زمان وبا شایع می شود، کارها با رشوه انجام می یابد، مقام و ارزش دین تنزل می نماید و دنیا در نظر آنها ارزش پیدا می کند.»

✓ (لَيَأْتِيَنَّ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ، لَا يَبْقَى أَحَدٌ إِلَّا أَكَلَ الرَّبَا فَإِنْ لَمْ يَأْكُلْهُ أَصَابَهُ غِبَارُهُ).^۴

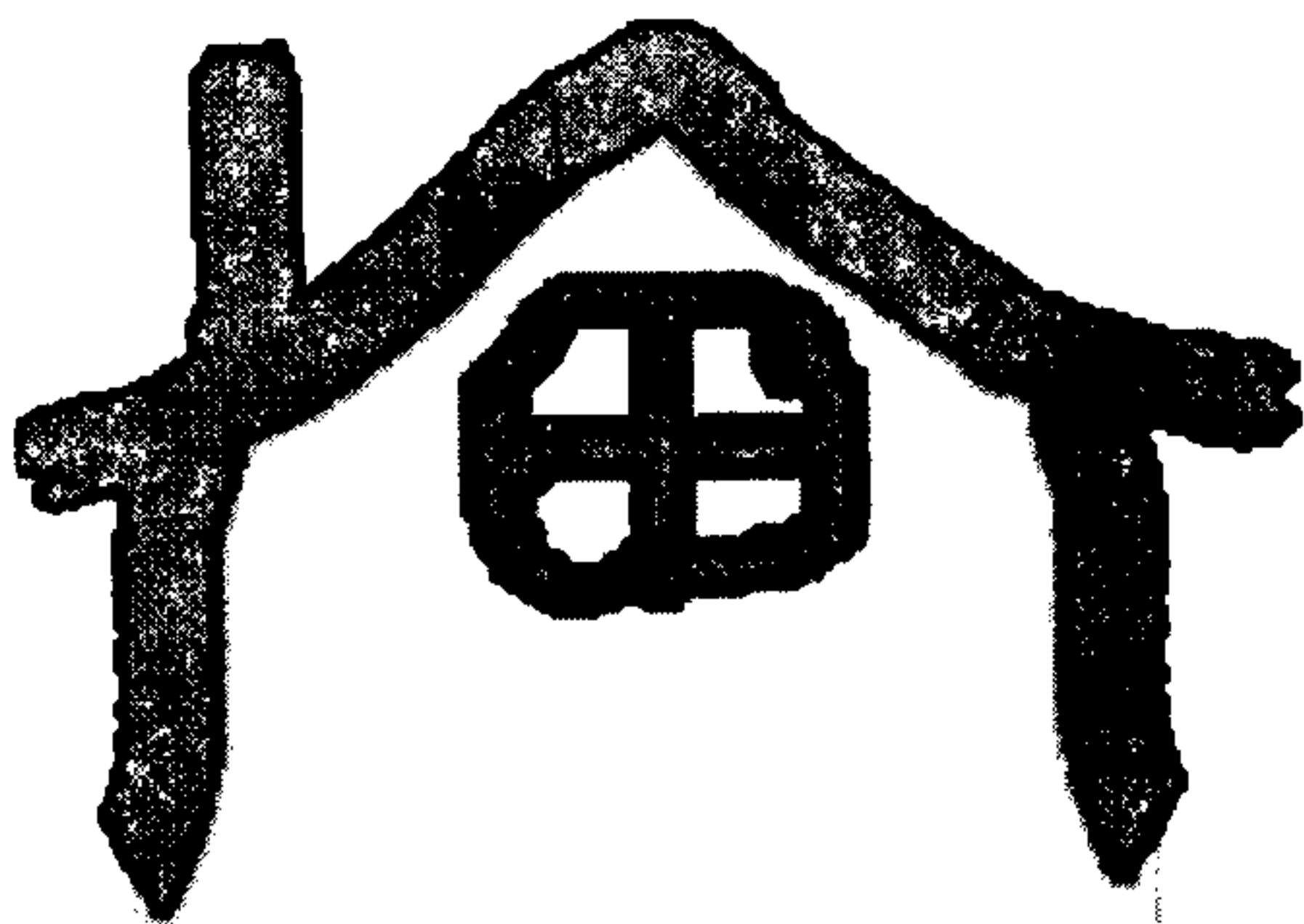
«برای مردم زمانی پیش می آید که احدی یافت نمی شود جز اینکه به ربا آلوده گردد، اگر مستقیماً هم ربا نخورد، گرد ربا به او می رسد.»

۱. روزگار رهایی، حدیث ۱۰۹۴

۲. همان، حدیث ۱۰۹۷

۳. همان، حدیث ۹۶۹

۴. همان، حدیث ۹۷۰

کارکردهای

از دواج و خانواده

کارکردهای ازدواج و خانواده

برای داشتن یک جامعه ایده‌آل و برای رسیدن به آرمان شهر مهدوی بایستی بیشترین توجهات و هزینه‌ها را متوجه کانون خانواده و کارکردهای آن کرد، چرا که یکی از مهمترین کارکردهای ازدواج و تشکیل خانواده، تولید و تربیت نسل صالح و حمایت از انسان‌سازی، مسلمان‌پروری و سرباز‌سازی برای امام زمان علیه السلام و ایجاد حرکت‌های معنوی است.

به عنوان نمونه، قرآن کریم در نقل ماجرای مادر حضرت مریم علیها السلام می‌فرماید:

(إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ).^۱

[به یاد آورید) هنگامی را که همسر عمران گفت: خداوندا! آنچه را در رحم دارم برای تو نذر کردم که «محرّر» (و آزاد برای خدمت خانه تو) باشد. از من بپذیر که تو شنوا و دانایی!]

براساس این آیه یکی از کارکردهای خانواده، تولید و تربیت نسل متعهد و خدمتگزار به دین و کانون‌های دینی و معنوی مانند مسجد می‌باشد، به گونه‌ای که والدین دوران‌دیش قبل از تولد فرزند به فکر مسیر خدمات او نیز هستند و لذا مادر مریم

قبل از تولد فرزندش با اینکه نمی‌داند فرزند او پسر یا دختر است او را محرّرة (یعنی هدیه‌ای در اختیار بیت المقدّس برای خدمت به آنجا) قرار می‌دهد.

راجع به حضرت زکریا و حضرت یحیی علیهما السلام هم در تفاسیر آمده است:

[چون خداوند زکریا را بر حقیقت اسماء خمسۀ طیّبة آگاه کرد و ماجراهای عاشوراء و کربلای حسینی را بر او بیان نمود، زکریا سه روز از مسجدش خارج نشد و از ورود مردم بدانجا جلوگیری کرد و شروع به گریستن و ناله نمود که: «خدایا! آیا بهترین خلقت را به داغ فرزندش مصیبت زده می‌کنی؟... آیا لباس عزای این مصیبت را بر قامت علی علیه السلام و زهرا علیهما السلام می‌پوشانی؟ و...»

پس از آن پیوسته می‌گفت: «خداوندا! فرزندی به من مرحمت کن که روشنی چشمم در دوران پیری‌ام باشد و او را وارث و جانشین من قرار بده و جایگاهش را نسبت به من چون جایگاه حسین قرار ده، پس چون چنین فرزندی را روزی من کردی مرا اسیر محبّت او کن و آن‌گاه مرا به مصیبت او دچار کن همانگونه که محمّد حبیب را به فرزندش مصیبت زده می‌کنی.» پس خداوند یحیی را روزی او کرد و مصیبتش را بر دل زکریا وارد ساخت...]^۱

همچنین در زندگی امیرالمؤمنین و فاطمه زهرا علیها السلام به این کارکرد خانوادگی توجه شده به طوری که در خانه آن بزرگواران فرزندان تربیت می‌شوند که بزرگترین جریان سازان و تمدن سازان در عرصه تاریخ و بزرگترین حامیان از دین و دینداران بوده‌اند. فرزندان امیرالمؤمنین از حضرت زهرا و از امّ البنین بزرگترین نقش‌آفرینان حماسه عاشورا در کربلا هستند.

خانواده‌های مهدوی و امام‌زمانی نیز می‌توانند با توجه به این کارکرد خانواده، فرزند و یا فرزندان را به دین و آرمانهای معنوی امام‌زمان علیه السلام تقدیم کنند. البته کارکردهای ازدواج و خانواده علاوه بر تولید نسل صالح، بسیار وسیع و گسترده است که در اینجا به نقل فهرستی از آن بسنده می‌کنیم:

- ✓ آرامش و سکونت جسمی و روانی
- ✓ تنظیم و قانون‌مند سازی مناسبات جنسی
- ✓ ایجاد کانون لذت
- ✓ تبادل و تعامل عواطف و محبت
- ✓ تأمین‌کننده استراحت، و خوراک سالم، ارزان و مطمئن برای والدین و رایگان برای فرزندان
- ✓ استمرار شبکه‌های سالم و نظام‌مند اجتماعی و خویشاوندی
- ✓ کانون تربیتی و آموزشی برای زوجین و فرزندان

- ✓ کانون سالم گذراندن اوقات فراغت
- ✓ تأمین و احراز نیمی از دیانت و معنویت
گرای
- ✓ پشتیبانی اقتصادی از نسل آینده و انتقال سرمایه به آنان (از طریق ارث، هبه و...)
- ✓ رشد و تمرین جامعه پذیری و دیگرگرائی
- ✓ کنترل جرم و جنایت و بزهکاری در جامعه
- ✓ حمایت و مراقبت از نسل اول، دوم و سوم
(کودکان، میانسالان، سالمندان)
- ✓ حمایت از یکدیگر در برابر دشمنی‌ها،
خطرات، کمبودها، شکستها و بیماری‌ها
- ✓ آماده‌سازی، انگیزه‌سازی افراد جهت ورود
به جامعه و انجام کارهای بزرگ
- ✓ عامل تحرک، پویائی، مسئولیت‌پذیری و
توسعه شخصیت

پرسشهای درس:

۱. پنج مورد از کارکردهای ازدواج و تشکیل خانواده و سه مورد از کارکردهای خانه را نام ببرید.
۲. معنای واژه سوره چیست و حکمت شروع شدن سوره نور با این «واژه» چیست؟
۳. چه مناسبتی میان مباحث خانواده و موضوع مهدویت در سوره نور وجود دارد؟
۴. چند نشانه اهمیت خانه و خانواده از دیدگاه اسلام را نام ببرید.
۵. مصادیق آشفتگی خانواده در آخرالزمان چیست؟

سوالات پژوهشی:

۱. ازدواج و تشکیل خانواده چه تأثیرات، نتایج و کارکردهایی در ابعاد مختلف دارد؟
 ۲. چرا در تاریخ دیروز و امروز غرب، همواره تلاش شده زن از مرتبه، مقام و جایگاه فطری و طبیعی خود کنار گذاشته شود؟
 ۳. از خانه به جز استراحت و آسایش چه بهره‌برداری دیگری می‌توان انجام داد؟
- معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش:

۱. «نظام حقوق زن در اسلام» و «حماسه حسینی» - جلد ۱ - مبحث نقش زن در ساختن تاریخ - شهید مطهری (ره)
۲. تفسیر نمونه و المیزان و... درباره سوره نور
۳. «زن در آیینه جمال و جلال» - آیت اله جوادی آملی

منابع

- قرآن کریم
بحار الأنوار / علامه مجلسی (ره)
روزگار رهایی / کامل سلیمان
میزان الحکمه / محمدی ری شهری
مستدرک الوسائل / محدث نوری (ره)
وسائل الشیعه / شیخ حرّ عاملی
احتجاج / طبرسی
ریحانه بهشتی
اهل بیت در قرآن و حدیث / محمدی ری شهری
تفسیر المیزان / علامه طباطبایی (ره)
نهج البلاغه / سید رضی (ره)
تفسیر البرهان / محدث بحرانی (ره)
جامع الأخبار / سبزواری
نرم افزار کامپیوتری نور (جامع الاحادیث)
تفسیر نمونه / آیه الله مکارم شیرازی
مجموعه آثار شهید مطهری (ره)
حجاب / شهید مطهری
کشف الغمه / علی بن عیسی اربلی
آشنایی با قرآن / تفسیر نور / آقای قرائتی